

Enligt sändlista

Överklagan över detta be-
skriv har inte kommit in till
länsstyrelsen. 931220/ab

delg. d. 16/17/24/11-93

INRÄTTANDE AV NATURRESERVATET HAMMARBERGET, TYRESÖ KOMMUN
(3 bilagor)

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

<u>Namn</u>	Naturreservatet Hammarberget (Stormyra-Brakmaren)
<u>Objektnummer</u>	01-99-009 (SNV) 0138-02-004 (Länsstyrelsen)
<u>Kommun</u>	Tyresö
<u>Registerområde</u>	Tyresö kommun
<u>Socken</u>	Tyresö
<u>Fastighet</u>	Tyresö 1:819
<u>Riksobjekt</u>	N 27, F 7
<u>Naturgeografisk region</u>	Sörmlands och norra Götalands skärgårdar (region 25c)
<u>Kulturgeografisk region</u>	Mälardalens odlingsbygder
<u>Lägesbeskrivning</u>	Reservatet ligger cirka 2 mil sydost om Stockholm och strax norr om Tyresta-Åva frilufts- område. Reservatet utgörs av en udde i Kalvfjärdens västra del
<u>Topografisk karta</u>	10I Stockholm S0 (108 2)
<u>Ekonomisk karta</u>	108 38
<u>Area</u>	Cirka 58 ha
<u>Därav landarea</u>	38,5 ha

Markägare

Naturvårdsförvaltare

Länsstyrelsen, intill dess frågan om samordning med förvaltningen av Tyrestaområdet är avgjord.

GRUND FÖR BESLUTET

Bakgrund

"Hammarberget" ingår genom Statens naturvårdsverks beslut den 19 januari 1988 dels i ett område som är av riksintresse för naturvård (område N 27), dels i ett område som är av riksintresse för rörligt friluftsliv (område F 7) enligt lagen om hushållning med naturresurser m.m., NRL (2 Kap 6 § NRL).

"Hammarberget" ingår också inom ett kustområde som omfattas av bestämmelser i 3 Kap NRL.

I Länsstyrelsens naturvårdsprogram (1983) ingår "Hammarberget" i ett område av högsta naturvärde.

I Tyresö kommuns översiktsplan, antagen 1990, ingår "Hammarberget" i ett större bevarandeområde med särskilda natur- och kulturvärden.

./.
Ett naturreservat med aktuell omfattning (jfr reservatskarta, bilaga 1) och innebörd tillgodoser väl riksintressen och är väl förenligt med kommunens översiktsplan. För området föreligger inte annat underlag beträffande hushållning med mark, vatten eller fysisk miljö i övrigt som skulle tala emot inrättandet av naturreservat.

Området har sådana värden att det bör avsättas som naturreservat.

Ärendets beredning

Floran och faunan i området kring Hammarberget och Brakmaren är väl kända sedan tidigare. Hela området har höga naturvärden och är av stort intresse för friluftslivet. Tyresö Miljövårdsförening ansökte den 12 maj 1989 om skydd av området som naturreservat. Bland skälen för ansökan angavs ett flertal aktuella hot, bl.a. skogsavverkning, planerade golfbanor och igenväxning.

Underhandskontakter har skett med representanter för markägaren och Statens naturvårdsverk i arbetet att säkerställa området. Samråd har också skett med Hans-Erik Wanntorp, Stockholms Universitet.

Allmän beskrivning

Området runt Hammarberget och Brakmaren är till stora delar bevuxet med ädellövskog av mycket högt skyddsvärde. Lövskogen har en lång kontinuitet och anses vara en relict från den s.k. värmetiden för 5-8000 år sedan. Floran i området är också påfallande rik med ett flertal sällsynta arter. Den omväxlande naturen i området gör detta mycket viltrikt.

Människan har hävdat markerna i området under mycket lång tid, åtminstone sedan järnåldern. Under 1700- och 1800-talen bestod stora delar av området av lövängar med bl.a. ek och hassel. Under 1800-talet uppodlades de bördigaste ängsmarkerna medan övriga ängsmarker utgjordes av betesmark.

Idag är det nästan enbart f.d. åkermark som är öppen. Tidigare ängs- och betesmarker är så gott som helt igenväxta och närmast att betrakta som lund. Något skogsbruk i egentlig mening har inte bedrivits under de senaste 20 åren, sannolikt inte heller tidigare.

Naturreseptatet utgörs av en udde som gränsar mot Brakmarsviken, Storängsfladen och Kalvfjärden. Områdets nyttjande för friluftslivet är idag begränsat (svårtillgängligt från landsidan). Målet är att området även fortsättningsvis med hänsyn till de naturvetenskapliga kvaliteterna skall förbli "svårtillgängligt" - några särskilda anordningar för rörligt friluftsliv planeras därför inte.

./.
För en mer uttömmande beskrivning av området hänvisas till skötselplanen, bilaga 2.

Områdets behov av skydd och vård

Om områdets höga naturvärden skall kunna bestå, måste reservatet skötas så att de botaniska och zoologiska värdena bibehålls. Ädellövskogen inom området skall ges möjlighet att bestå och utvecklas. Skogsbruket skall inriktas på rent naturvårdande åtgärder med hänsynstagande till de vetenskapliga kvaliteterna. Ängsmarkerna skall hållas öppna genom lämplig hävd.

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

./. Med stöd av 7 § naturvårdslagen (1964:822) förklarar Länsstyrelsen det område som markerats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat.

NATURRESERVATETS NAMN skall vara HAMMARBERGET.

ÄNDAMÅLET MED NATURRESERVATET är att bevara ett variationsrikt område med stort inslag av ädellövskog och öppna ängsmarker med rik flora och fauna. Avsikten är också att områdets värden för rörligt friluftsliv säkerställas.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar Länsstyrelsen med stöd av 8-10 §§ naturvårdslagen och 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) att nedan angivna föreskrifter skall gälla inom reservatet.

En framtida, eventuell revidering av reservatsföreskrifterna eller skötselplanen skall ske först efter medgivande av markägaren eller av denne utsedd representant.

A) Föreskrifter med stöd av 8 § naturvårdslagen angående inskränkningar i markägarens och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan ändra områdets topografi eller dräneringsförhållanden som att schakta, spränga, dika, utfylla, tippa eller utföra annan mekanisk markbearbetning,
2. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel,
3. anlägga campingplats, tältplats, golfbana, småbåtshamn, båtuppläggningsplats eller liknande anläggningar,
4. uppföra helt ny byggnad eller anläggning. Erforderliga byggnader och anläggningar för områdets skötsel får uppföras efter prövning av Länsstyrelsen,

5. uppföra stängsel eller andra hägnader. Dock får erforderliga stängsel för betesdjur uppföras under förutsättning att genomgångar anordnas så att allmänhetens tillträde till området inte hindras eller avsevärt försvåras. Likaså får stängsel runt tomtplatsen vid jaktstugan uppföras,
6. avverka träd eller buskar eller utföra andra skogliga åtgärder utöver vad som anges i bifogad fastställd skötselplan,
7. sprida kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel på skogsmark eller naturbetesmark,
8. plantera ut växter eller djurarter som är främmande för svensk natur,
9. plantera eller så barrträd.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

10. anlägga väg, stig eller parkeringsplats. Utan hinder av föreskriften får väg dras fram till tomtplatsen i läge, sammanfallande med den gamla gångstigen till tomtplatsen,
11. dra fram mark- eller luftledning,
12. anlägga brygga,
13. utföra anordningar för friluftslivet utöver vad som anges i bifogad fastställd skötselplan.
14. överföra f.d. åkermark till skogsmark.

Föreskrifterna ovan skall inte utgöra hinder mot utförande av de åtgärder som är nödvändiga i samband med områdets skötsel och som anges i bifogad skötselplan (bilaga 2).
./.

- B. Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

För att trygga ändamålet med naturreservatet förpliktas markägare och annan sakägare med särskild rätt till marken tåla att de åtgärder vidtas vilka framgår av bifogad av Länsstyrelsen fastställd skötselplan (bilaga 2).
./.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och författningar är det förbjudet att:

1. förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning genom att borra, hacka, spränga, rista, måla eller dyligt.
2. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar samt att skada vegetationen i övrigt genom att gräva upp växter som ris, örter, mossor eller lavar,
3. störa djurlivet (t.ex. genom att medvetet uppehålla sig i närheten av fågelbo eller klättra i boträd, fånga eller döda däggdjur, fåglar, kräl- och groddjur),
4. tälta under längre tid än två dygn på samma plats,
5. förtöja eller förankra båt längre tid än två dygn på samma plats,
6. rida,
7. anbringa tavla, plakat, affisch, skylt eller därmed jämförlig anordning.

D) Föreskrifter med stöd av 9 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen

1. Naturvårdsförvaltare skall tills vidare vara Länsstyrelsen, intill dess frågan om samordning med förvaltningen av Tyrestaområdet är avgjord. Vid förvaltningen skall samråd fortlöpande ske med markägaren eller av denne utsedd representant och Länsstyrelsen. Åtgärder inom området skall föregås av samråd med markägaren eller av denne utsedd representant.
2. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om naturvårdsförvaltningen genom att fastställa bifogad skötselplan (bilaga 2). Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen.

./.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas till Regeringen, Miljö- och naturresursdepartementet. Överklagan inlämnas till Länsstyrelsen (bilaga 3).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsöverdirektör Birgitta Isaksson Pérez, beslutande, miljövårdsdirektör Svante Pekkari, länsarkitekt Eva Gyllensvärd, länsantikvarie Jan-Bertil Schnell, länsassessor Fredrik Denecke samt byrådirektör Anders Plenker-Tind, föredragande.

Birgitta Isaksson Pérez
Birgitta Isaksson Pérez

Anders Plenker-Tind
Anders Plenker-Tind

Bilagor:

1. Karta över naturreservatet Hammarberget
2. Skötselplan
3. Hur man överklagar

LÄNSSTYRELSEN I
STOCKHOLMS LÄN

Miljövardsenheten
Anders Plenker-Tind

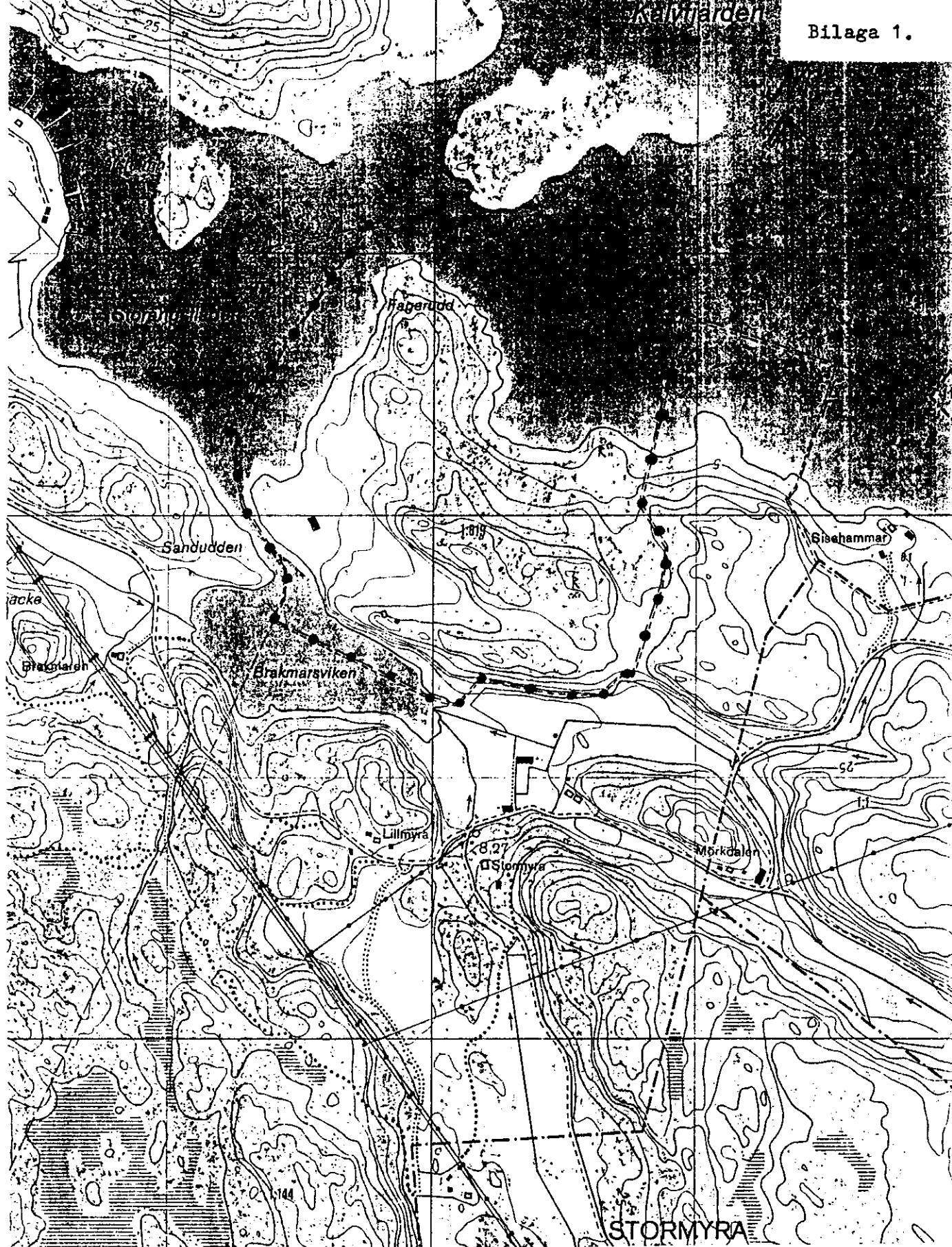
BESLUT

Datum
1993-10-26

8(8)

Beteckning
231-1991-1435
0138-02-004

SÄNDLISTA

NATURRESERVATET HAMMARBERGET, TYRESÖ KOMMUN

● ● = Gräns för naturreservatet.

(Tillhör Länsstyrelsens beslut
1993-10-26 med Dnr. 231-
-1991-1435).

(Utdrag ur ekon. kartan 108 38,
skala 1:10 000).

**SKÖTSELPLAN FÖR
NATURRESERVATET
HAMMARBERGET
Tyresö kommun**

Skötselplanen fastställd den 26 oktober 1993
Länsstyrelsen i Stockholms län, Miljövårdsenheten.

FÖRORD

Skötselplan för naturreservatet HAMMARBERGET, Tyresö kommun

Föreliggande skötselplan grundar sig i allt väsentligt på ett förslag till skötselplan som sammanställts av Lars Magnusson, NO-pedagog 1990.

Länsstyrelsen har svarat för den slutliga bearbetningen.

Skötselplanen består av två delar, en "allmän beskrivning" som redovisar nuvarande förhållanden och en "plandel" som dels beskriver reservatets framtida disposition, dels mål och åtgärder för att uppnå det åsatta ändamålet med reservatsförordnandet.

Planens mål är långsiktiga medan åtgärderna avser istandsättning och åtgärder under den närmaste 10-årsperioden.

Skötselplanen är fastställd genom Länsstyrelssens beslut den 26 oktober 1993.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING		SID
	Översiktskarta	3
	Karta över naturreservatet	4
I	ALLMÄN BESKRIVNING	5
1.	ADMINISTRATIVA DATA	5
2.	GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER	5
2.1	Grund för beslutet	5
2.2	Föreskrifter	6
3.	ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING	6
3.1	Naturförhållanden	6
3.1.1	Geologi och topografi	6
3.1.2	Vegetation och flora	6
3.1.3	Djurliv	7
3.2	Tidigare markanvändning och kulturhistoria	8
3.3	Nuvarande markanvändning	8
3.4	Byggnader och anläggningar	8
3.5	Upplåtelseavtal	8
3.6	Tillgänglighet	8
3.7	Slitage- och störningskänslighet	9
4.	UNDERLAG FÖR SKÖTSELPLAN	9
II	PLANDEL	10
1.	DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARKEN	10
1.1	Övergripande mål	10
1.2	Generella riktlinjer och åtgärder	10
1.2.1	Skogsmarken	10
1.2.2	Ångsmarken	10
1.2.3	Faunavård och jakt	10
1.2.4	Vägar	10
1.2.5	Disposition och skötsel av byggnader	11
2.	BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN	11
3.	ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	17
3.1	Övergripande mål	17
3.2	Riktlinjer och åtgärder	17
3.2.1	Strövstig	17
3.2.2	Information	17
3.2.3	Utmärkning av reservat	17
4.	TILLSYN	17
5.	DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	17
6.	FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN	18
6.1	Finansieringsplan	18
6.2	Ekonomisk utredning	18

Bilagor

Skötselområdeskarta
Byggnader och anläggningar
Anordningar för friluftslivet
Beslut (Naturreservatet Hammarbergets
inrättande)

Bilaga 1**Bilaga 2****Bilaga 3****Bilaga 4**

ÖVERSIKTSKARTA
NATURRESERVATET
"HAMMARBERGET"

Kalvnäset

Kalvijärden

69

59°13'

66

gan

Fägerudd

ALLMORA

68

Sandudden

1.619

Gishammar

TYRESÖ KN

Stalombäcke

Blågårdsh

Blågårdsh

ALLMORA

Lilmyra

8.27
Stormyra

Storkäbler

59°12'

67

STORMYRA

RESERVATET "HÄRBERGET"

64

TYRESÖ SN

= reservatgräns

(Se rag ur et n. karten 108 58
1:10 000)

I ALLMÄN BESKRIVNING

1. ADMINISTRATIVA DATA

<u>Skyddsform:</u>	Naturreservat
<u>Objektsnummer:</u>	01-99-009 (SNV) 0138-02-004 (Länsstyrelsen)
<u>Beslutsdatum:</u>	
<u>Namn:</u>	Hammarberget (Stormyra-Brakmaren)
<u>Län:</u>	Stockholm
<u>Kommun:</u>	Tyresö
<u>Socken:</u>	Tyresö
<u>Registerområde:</u>	Tyresö kommun
<u>Lägesbeskrivning:</u>	Reservatet utgörs av en udde väster om Kalvfjärden 4 km sydost om Bollmora och ca 2 mil SO om Stockholms centrum.
<u>Area:</u>	Cirka 58 ha, varav landarea 38,5 ha.
<u>Fastighet:</u>	Tyresö 1:819
<u>Riksobjekt:</u>	N 27, F 7
<u>Markägare:</u>	
<u>Naturvårdsförvaltare:</u>	Länsstyrelsen, intill dess frågan om samordning med förvaltningen av Tyrestaområdet är avgjord.

2. GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER

2.1 Grund för beslutet

Området runt Hammarberget och Brakmaren är till stora delar bevuxet med ädellövskog av mycket högt skyddsvärde. Lövskogen har en lång kontinuitet och anses vara en relict från den s.k. värmetiden för 5-8 000 år sedan. Floran i området är också påfallande rik med ett flertal sällsynta arter.

Floran och faunan är väl känd sedan tidigare (bl.a. Naturinventering i Tyresö kommun 1981). I Länsstyrelsens naturvårdsprogram har området klassats som riksintresse för såväl naturvård som rörligt friluftsliv. Den 12 maj 1989 ansökte Tyresö Miljövårdsförening om skydd för området som naturreservat. Bland skälen för ansökan angavs ett flertal aktuella hot bl.a. skogsavverkning, igenväxning och planerade golfbanor.

Reservatsansökan från Tyresö Miljövårdsförening omfattar ett betydligt större område än det avsatta naturreservatet. Länsstyrelsens målsättning på sikt är dock att utöka naturreservatet, så att det kommer att omfatta ett större område runt Stormyra-Brakmaren.

Ändamålet med reservatet är att bevara det variationsrika landskapet med stort inslag av ädellövskog och öppna ängsmarker med en rik flora och fauna. Avsikten är också att områdets värden för friluftslivet säkerställas. Av särskild vikt är att bevara förekomsterna med ädellövskog och därmed de hotade arter som har sin livsmiljö här.

2.2 Föreskrifter

Föreskrifterna för naturreservatet framgår av beslutet att inrätta naturreservatet Hammarberget (jämför bilaga 4).

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING

3.1 Naturförhållanden

3.1.1 Geologi och topografi

Reservatet utgörs av en udde uppbyggd av urberg med gnejs som dominerande bergart. I områdets södra del reser sig Hammarberget med sin markerade sydbrant mot Brakmaren och Stormyra. Längre norrut sträcker sig ytterligare ett par urbergsryggar klädda med skog upp mot Fagerudd. Områdets högsta punkt är ca 45 m.ö.h.

I sänkorna mellan bergen har avsatts glaciala leror vilka delvis är en förutsättning för områdets rika växtlighet. Den mest framträdande sänkan är den sk Hammarängen som sträcker sig i nordvästlig riktning upp mot Storängsfladen. I högre lägen utmed bergssluttningarna är svallad morän dominerande jordarter. Gyttejlera finns i några strandnära lägen.

Stränderna utgörs till största delen av klippuddar, men mindre områden med lerstränder finns också. Bitvis kantas stränderna av en smal bård av bladvass. Större vassbestånd finns vid Brakmarens utlopp samt i vikarna mot Storängsfladen och Kalvfjärden.

3.1.2 Vegetation och flora

Hammarberget omges av en yppig lövskog dominerad av ädla lövträd som ek, lönn, alm och lind. Inslaget av hassel och gamla grova och ihåliga träd är stort. Vegetationen är mycket artrik, dock något fattigare på bergets nordsida där ek, hassel och asp dominerar. Här finns också större inblandning av barrträd. Bergets topp är bevuxen med tallskog.

Norr om Hammarberget breder ängsmarker ut sig i en sänka upp mot Storängsfladen (Hammarängen). Ängarna är mestadels friska, men de övergår i fuktäng i sina norra delar. Mindre partier

med torrängar finns också. Ställvis är ängarna under igenväxning av aspely och al.

Öster och norr om Hammarängen mot Fagerudd är området skogsklätt. På de högsta partierna växer tallskog medan ädellövskogen dominerar i sänkor, bergbranter och bryn. Tillsammans med ek och hassel är inslaget av lind påfallande stort. Ställvis är ädellövskogen uppblandad med barrskog, främst gran. Särskilt gäller detta i sluttningarna mot Kalvfjärden. På ett ställe har gran planterats på f.d. åkermark. Igenväxande åkermarker ligger också insprängda i skogen i reservatets nordöstra del. I öster avgränsas området av en fuktig, gräsrik björk- och alskog med ymnigt granuppslag. På flera ställen i lövskogen syns spår av äldre tiders lövängar i form av välutbildade hasselbuketter.

Floran i ädellövskogen är mycket artrik med ett stort antal exklusiva arter. Bl.a. växer rikligt med skogslök, lundslök, vippärt, vårärt, lungört, vätteros, underviol, tandrot, myskmadra och långsvingel i stora delar av området. Mest artrik är floran i Hammarbergets syd- och sydvästsluttning, där den sällsynta lundviolen och lundgräsen strävlost, lundskafting och skogskorn växer.

Floran i ängsmarkerna är frodig men till största delen trivial. Dock finns en del torrbacksfragment i Hammarängens östra delar där Adam och Eva och lunddraba växer.

En inventering inom projektet "Hotade arter på Södertörn 1991-1992" har visat, att det inom reservatsområdet även finns en hel del sällsynta och hotklassade arter av mossor, lavar och svampar. Bland mossor kan nämnas guldklockmossa, trädporrella och fällmossa, bland lavar lunglav (rikliga förekomster), skriftlav, skuggorangelav m.fl. Bland svampar kan nämnas tårtofsskivling, kandelaberfingersvamp, skumticka, ekvaxing och några sällsynta vaxskivlingar.

3.1.3 Djurliv

Fågellivet är rikt representerat av hålbyggande arter och sångare. Bland annat häckar kattuggla, skogsduva, stjärtmes, grönsångare och flera hackspettsarter (bl.a. mindre hackspett), troligen även stenknäck. Bivråk har tidigare häckat. Mindre flugsnappare och rosenfink har vid upprepade tillfällen observerats under häckningstid. Tillfälligt har noterats arter som gräshoppsångare och sommargylling samt spår efter tretåig hackspett.

Den omväxlande naturen gör området viltrikt och fälthare, älg, rådjur och grävling är vanliga. Den lägre faunan är föga känd, men den sällsynta guldbaggen Cetonia luqubris har rapporterats härifrån. I ädellövskogen och på Hammarängen finns stora mängder vinbergssnäckor.

3.2 Tidigare markanvändning och kulturhistoria

Under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet bestod en stor del av området av lövängar med bl.a. ek och hassel. Under 1800-talets jordbrukarreformer odlades de bördigaste ängsmarkerna upp, medan de svagare ängarna överfördes till betesmarker. Lövinslaget bibehölls troligen på betesmarkerna eftersom lövträden övervägande är mycket gamla.

Ännu i början av 1900-talet bestod den största delen av den produktiva marken av åkrar och betesmarker. Idag är det nästan enbart den f.d. åkermarken som är öppen. Ängs- och betesmarken är så gott som helt igenväxt och närmast att betrakta som lund.

Människan har troligen hävdat markerna i området under mycket lång tid - åtminstone sedan järnåldern. Några stensättningar och rösen i områdets östra delar härrör sannolikt från järnåldern.

3.3 Nuvarande markanvändning

Något rationellt skogsbruk har inte bedrivits i området under de senaste 20 åren, sannolikt inte tidigare heller. På många håll har också skogen naturskogskaraktär. Under 1989 har dock en avverkningsanmälan gjorts för delar av området. Detta har aktualiserat reservatsfrågan.

Kulturmarkerna utgörs idag uteslutande av nedlagda åkrar. Här har bete bedrivits till och från under de senaste åren, dock inte varje år, betesdjuren har varit biffkor. Delar av den f.d. åkermarken - framför allt i områdets östra del är idag starkt igenväxt. Hammarängens norra delar har under senare år betats av kor via arrendatorns försorg.

Jakten och fisket är utarrenderat.

3.4 Byggnader och anläggningar

Området är obebyggt bortsett från några enstaka hus i den västra delen mot Brakmaren. Det enda bostadshuset är "jaktstugan" på Hammarbergets topp. Nära Brakmarens utlopp finns också en brygga. Från jaktstugan går en luftledning söderut mot Stormyra gård. I öster och söder avgränsas området av ett högt järnstaket med 4 stycken öppningar. Se bilaga 2.

3.5 Upplåtelseavtal

Såväl marken, jakt, fiske och nyttjande av byggnaderna är upplåtna till en arrendator. Genom ett andrahandsavtal disponeras hus nr 4 och 6 av en vattenskidklubb, som också bedriver bete med kor i Hammarängens norra del.

3.6 Tillgänglighet

Avståndet till närmaste busshållplats är ca 5,5 km (Tyresö slott). Från landsidan är området mycket svåråtkomligt, genom att uppodlade åkrar skär av det från Vissvassvägen. Reservatet

nås lättast från landsidan från den parkeringsplats som finns vid Mörkdalen (intill en transformatorstation). Efter cirka 300 m promenad utmed vägen mot Sisshammar viker man av mot vänster och följer den stig som leder till reservatet. (Sisshammarsvägen avstängd för biltrafik.) En alternativ parkeringsmöjlighet finns också vid Brakmaren.

3.7 Slitage- och störningskänslighet

Naturen i området är inte särskilt störningskänslig. Marken är relativt slitagetålig med undantag av hållmarkspartierna och floran i ädellövskogspartierna, där allt för intensivt tramp kan åstadkomma stor skada.

4. UNDERLAG FÖR SKÖTSELPLAN

I huvudrapporten av Naturinventering i Tyresö kommun från 1981 beskrivs området ingående. Uppgifter har också hämtats ur Länsstyrelsens Naturvårdsprogram (1986) och Svensk Botanisk tidskrift 1965 (Rasch W). Dessutom har Ulf Johansson och Gunnar Norén från Tyresö Miljövårdsförening välvilligt lämnat uppgifter om områdets naturvärden samt gett förslag på skötselåtgärder. Samråd har också skett med markägarens representant samt Hans-Erik Wanntorp, Stockholms universitet.

Under våren och sommaren 1990 har kompletterande fältundersökningar av hela området gjorts. Från Länsstyrelsens miljövårdsenhet har Eva Hedberg deltagit i skötselplanarbetet. Hon har också varit ansvarig för skötselplanen.

II PLANDEL

1. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARKEN

1.1 Övergripande mål

Reservatet skall skötas så att de botaniska och zoologiska värdena bevaras. Ädellövskogen inom området skall ges möjlighet att bestå och utvecklas. Skogsbruket skall inriktas på rent naturvårdande åtgärder, med hänsynstagande till de vetenskapliga kvaliteterna.

Ängsmarkerna ska hållas öppna genom lämplig hävd.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

1.2.1 Skogsmarken

Målsättningen är att bibehålla den slutna ädellövträdsvegetationen. Det största hotet mot ädellövskogen och dess naturvärden är nyetablering av gran. Kontinuerliga röjningar av gran och aspsly är därför nödvändiga i skogsbryn och inom vissa delar av ädellövskogen. Mest angeläget är detta i delområdena 1, 4 c, 4 d och 10. I de partier där barrträden sedan länge har en framträdande position, är en restaurering av ädellövskogen allt för kostsam. Här föreslås i stället skogen lämnas för fri utveckling, vilket skulle gynna områdets fauna. Enstaka större ekar med välvuxna kronor kan dock friröjas.

I övrigt bör inga skogliga åtgärder förekomma.

Markägaren eller arrendator av marken medges rätt att efter samråd med naturvårdsförvaltaren ta ved för husbehov.

1.2.2 Ängsmarken

Den f.d. åkermarken skall även i fortsättningen hållas öppen, både med tanke på floran och landskapsbilden. Omfattande röjningar av sly krävs på en del ställen. Därefter måste den öppna marken hävdas kontinuerligt genom bete och/eller slåtter.

1.2.3 Faunavård och jakt

Jakt och fiske bedrivs även i fortsättningen enligt gällande lagstiftning.

1.2.4 Vägar

Idag saknas vägar inom området. Detta bör eftersträvas även i framtiden. Markägaren har framfört önskemål att få anlägga en körväg till jaktstugan på Hammarbergets topp. Vägen kommer i så fall att beröra skötselområde 2, 4 a och 5. Länsstyrelsen medger en utbyggnad av väg fram till jaktstugan med dragning som sammanfaller med den gamla gångstigen fram till jaktstugan (jfr bilaga 1 och 2).

1.2.5 Disposition och skötsel av byggnader

Byggnaderna underhålls och disponeras av markägaren eller av denne utsedd arrendator. Samtliga, befintliga byggnader inom reservatet tillåts finnas kvar. Utan hinder av reservatsföreskrifterna, och under förutsättning att kommunen ger erforderliga tillstånd, medges en utbyggnad av jaktstugan med cirka 40 m², borrande av brunn och utförande av avloppsanläggning. Befintlig brygga får bibehållas och Gunnebostängslet runt området med 4 öppningar får, så länge stängslet underhålls och ger ett vårdat intryck, kvarstå.

2. BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN (Se bilaga 1)

Område 1

- Beskrivning:** Sydbrant med ädellövskog bestående av ek, lönn, alm, lind och hassel. I södra delen nära båthuset är aspinslaget stort. Enstaka mindre granar finns insprängda i lövskogen. En stor del av främst ekarna är grova och ihåliga. Fältskiktet är mycket artrikt med ett flertal exklusiva örter och gräs som bl.a. lundviol, underviol, myskmadra, nässelklocka, skogslök, tandrot, vippärt, vårärt och lundgräsen lundslok, strävlost, långsvingel och lundskafting. Även fågellivet är rikt.
- Målsättning:** Variationsrik ädellövskog med stor artrikedom.
- Engångsåtgärd:** Røjning av gran och eventuell ungasp.
- Underhållsåtgärd:** Røjning av gran och eventuellt aspely.

Område 2

- Beskrivning:** Hällmarker som bitvis är bevuxna med tall, enstaka ekar och enbuskar. Skogliga impediment.
- Målsättning:** Hällmarker.
- Engångs- och underhållsåtgärd:** Inga.

Område 3

Beskrivning: Fuktig al- och aspskog med inslag av ädla lövträd. På en udde finns fragment av torrbacksflora med bl.a. lunddraba. I övrigt är undervegetationen av fuktängskaraktär med kulturgynnade växter som ryssgubbe och brännässla. Ett båthus finns i området.

Målsättning: Torrbacke och lövskog.

Engångs- och underhållsåtgärd: Inga. Dock får markägaren röja fram till båthuset om så skulle bli nödvändigt.

Område 4 (4 a-e)

Beskrivning: Blandskogsområden. Lövdominerad skog med stort inslag av ädla lövträd, bl.a. ek, lind och lönn. En hel del hassel. Här och där är dock barrinslaget påtagligt stort. Överallt är både barr- och lövskogen relativt gammal (ca 70 år och äldre). I samtliga delområden är florans rik med arter som lundslok, skogskorn, strävlost, lungört, vippärt, myskmadra och tandrot. Småfågel-faunan är också artrik. Inslaget av hålträd är stort.

Målsättning: Artrik ädellövskogsdominerad blandskog (eller ren ädellöv där så är möjligt) av orörd karaktär, som får utvecklas till naturskog.

Engångsåtgärd: Punktvisa röjningar av aspsly samt borttagande av yngre barrträd (se vidare under respektive delområde).

Underhållsåtgärd: Inga (med undantag av område 4 b).

Område 4 a

Beskrivning: Torr lövskog bestående av asp, ek och hassel. Inslaget av tall och gran är relativt stort. Även lind ingår. Ej så artrikt område. Intressant lavflora, bl.a. lunglav.

Engångsåtgärd: Röjning av aspsly i brynen. Om markägaren så önskar, kan yngre barrträden avverkas. Äldre tallar, en del av ansenlig dimension, skall dock sparas.

Område 4 b

Beskrivning: "Åkerholme" bevuxen med ek, tall, lind, lönn, men även med en del aspsly.

Engångsåtgärd: Avlägsnande av asp.

Underhållsåtgärd: Området kan betas och därmed ingå som en del av område 5 (vilket det troligen tidigare gjort).

Område 4 c

Beskrivning: Brant mot syd-sydväst med nästan ren ädel-lövskog, dominerad av ek och lind. En hel del hassel. En del aspsly växer i kanten mot Hammarängen (område 5). Marken är ganska torr och florán inte så artrik bortsett från några begränsade fläckar. Där växer bl.a. lundslok, myskmadra, vippärt, strävlostá och skogskorn.

Engångsåtgärd: Rójning av en hel del triviallövträd och aspsly i skogsbrynen.

Område 4 d

Beskrivning: Lövdominerad skog med stort inslag av ädla lövträd, bl.a. ek och lind. Rikligt med hassel. Asp och gran finns insprängda på många håll. Stränderna kantas av alar. Skogen är gammal med en stor mängd grova träd. I fältskiktet finns bl.a. lundslok, underviol, vårärt, lungört, myskmadra, tandrot och vippärt. Området är rikt på hålträd. Intressant lavflora, bitvis rikligt med lunglav.

Engångsåtgärd: Avverkning av barrträden (gamla, grova granar sparas) samt frirójning av grova ekar.

Område 4 e

Beskrivning: Ädellövdominerad blandskog med al, ek, lönn, lind och inslag av tall och gran mot Kalvfjärden. De flesta träden är gamla. Två rösen och en stensättning, troligen från järnåldern finns i området.

Engångsåtgärd: Avverkning av barrträden.

Område 5

Beskrivning: Hammarängen. Frisk ängsmark som i nordväst övergår i fuktäng mot Storängsfladen. Här och där finns torrängspartier insprängda - främst i områdets östra delar. Florán är

flerstädes frodig utan att hysa några varieteter. I de sydvända brynen i ängens östra delar finns dock några torrbackspartier med Adam och Eva och lunddraba. Bitvis är Hammarängen kraftigt igenväxt med aspsly. Det gäller främst invid skogsbrynen samt i de östra delarna kring område 4 b. I nordvästra spetsen växer ett bestånd unga alar med en undervegetation av asksly. Längs stranden mot Storängsfladen kantas ängen av alar.

- Målsättning:** Öppna ängsmarker, där florán och landskapsbilden gynnas.
- Engångsåtgärd:** Røjning av aspsly krävs.
- Underhållsåtgärd:** Bete eller slåtter krävs årligen om ängarna ska kunna hållas öppna. Om bete ska förekomma, krävs att området stängslas ordentligt. Djuren får på inga villkor komma ut i ädellövskogen, då bl.a. de sällsynta lundgräsen med sina grunda rotsystem kan betas ner.

Område 6

- Beskrivning:** Frisk-fuktig ängsmark med enstaka torrängspartier, alltjämt mestadels öppen. Området är liksom område 5 en f.d. åker. Mitt på ängen växer några enstaka större granar. Aspsly förekommer mest i kantzonerna.
- Målsättning:** Öppen ängsmark där florán och landskapsbilden gynnas.
- Engångsåtgärd:** Røjning av aspsly och granplantor.
- Underhållsåtgärd:** Årligt bete eller slåtter krävs för att hålla området öppet.

Område 7

- Beskrivning:** Barrdominerad blandskog med stort inslag av ädla lövträd som ek och inte minst lönn. En hel del hassel. Av barrträden dominerar tall på de högre partierna, medan granan är vanligast i branter och sänkor. Även äldre aspar förekommer. Överallt är skogen olikåldrig och mycket variationsrik. Spåren av skogsbruk är mycket få och inslagen av murkna hålträd stort. Fältskiktet är på många håll artrikt med skogsvicker, lungört, tandrot, liljekonvalj, underviol, vårärt och vippärt. Intressant lavflora, bl.a. lunglav och sällsynta skorplavar.

Fågellivet är också rikt med bl.a. grön-sångare, kattuggla och flera arter hackspettar. I det östra området, angränsande till brynen mot område 4 b är några gravar - sannolikt från järnåldern - belägna.

- Målsättning: Varierad barrblandskog av naturskogskaraktär med stort inslag av ädla lövträd.
- Engångsåtgärd: Frihuggning av enstaka grova, solitära ekar med välvuxna kronor.
- Underhållsåtgärd: Inga.

Område 7 a

- Beskrivning: Blandskog med stort inslag av ädellövskog.
- Målsättning: Blandskog, där särskilt ädellövträden gynnas.
- Engångs- och underhållsåtgärd: En successiv avverkning av yngre granskog. Gamla, grova granar sparas.

Område 7 b

- Beskrivning: Blandskog med stort inslag av ädellövskog och unggran.
- Målsättning: Blandskog, där särskilt ädellövträden gynnas.
- Engångs- och underhållsåtgärd: En successiv avverkning av yngre granskog. Gamla, grova granar sparas.

Område 8 (8a, 8b)

- Beskrivning: Granplanteringar på f.d. åkermark. Planteringarna är troligen mellan 20 och 40 år.
- Målsättning: De två västligaste granplanteringarna (8a) lämnas för fri utveckling. De två östra (8b) omförs till lövskog och ingår i betad mark.
- Engångsåtgärd: Slutavverkning av granen i område 8b, omförs till lövskog.
- Underhållsåtgärd: Årligt bete, område 8b.

Område 9

- Beskrivning: Frisk-fuktig björk- och aldominerad lövskog med inslag av unggran. Största delen av området var tidigare åker. Områdets södra del är idag en fuktäng igenvuxen med al.

Målsättning: Barrblandad lövskog med al och björk.

Underhållsåtgärd: Årlig bete (området ställs i ordning för bete tillsammans med område 6).

Område 10 (10 a och 10 B)

Beskrivning: Ädellövdominerad lövskog, här och där med täta granbestånd (planterade) och en del asp. Grova hasselbuketter dominerar i östra delen, medan björkskog är vanligast i område 10 b. Även ek, lind och lönn förekommer rikligt. Ner mot Kalvfjärden övergår lövskogen i ett alkärr. Området har tidigare varit löväng och slättermark. Floran är mycket artrik med stora mängder lundväxter. Även fågellivet är rikt med flera arter sångare. Den sällsynta mindre flugsnappare, som tidigare uppgetts från området, fanns här också i juni 1990.

Målsättning: Ädellövskog med artrik flora och rikt djurliv.

Området har delats upp i två delområden, eftersom de har olika karaktär. Område 10 a är rikast.

Område 10 a

Beskrivning: Rester av gammal löväng med stort inslag av hasselbuketter, varav en del är mycket grova. Även grova ekar, lind och björk utgör dekorativa inslag. I östra delen övergår skogen i ett alkärr med höga ormbunkar. En del yngre gran finns insprängd i lövskogen. Floran är mycket artrik med stora mängder lundslok och myskmadra. Andra krävande växter är lungört, vårärt, troll-druva, långsvingel, underviol och tandrot. Intressant lavflora, bl.a. flera sällsynta skorplavar och lunglav i bergsbranterna.

Engångs- och underhållsåtgärd: Rövning av gran.

Område 10 b

Beskrivning: Ädellövskog med stort inslag av björk. De ädla lövträden finns mest i slutningarna. Inslaget av asp är ganska stort i detta delområde. En del yngre gran förekommer också här. Floran är ungefär densamma som i 10 a, men inte fullt så rik. Ett delvis raserat staket, som är rester efter ett hjorthägn, finns också i området.

Engångsåtgärd: Avlägsnande av det raserade staketet samt röjning av gran och eventuellt asp.

Underhållsåtgärd: Borttagande av gran och eventuellt aspsly.

3. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

3.1 Övergripande mål

Områdets nyttjande för friluftslivet är idag begränsat. Målet är att så skall bli även i framtiden, med hänsyn till de naturvetenskapliga kvaliteterna. Några särskilda anordningar för rörligt friluftsliv planeras därför inte.

3.2 Riktlinjer och åtgärder

3.2.1 Strövstig

Om besöksfrekvensen mot förmodan skulle bli stor i reservatet, kan en markerad strövstig vid behov anläggas för att kanalisera besökarna och minska slitaget i resten av området. Föreslagna sträckning framgår av bilaga 3.

3.2.2 Information

Informationstavlor om reservatet kan sättas upp på ett par strategiska platser i reservatet (se bilaga 3) och vid parkeringsplatsen vid Mörkdalen. En anvisning, "pil", bör dessutom sättas upp till den stig som leder till reservatet och som ansluter till vägen till Sisshammar.

3.2.3 Utmärkning av reservatet

Naturvårdsförvaltaren ansvarar för utmärkningen av reservatet. Detta skall ske enligt svensk standard och Naturvårdsverkets anvisningar.

4. TILLSYN

Naturvårdsförvaltaren står för tillsynen av reservatet.

5. DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera i text och om så erfordras med bild utförda åtgärder genom att ange

- skötselområde
- utförd åtgärd
- år och månad för åtgärdens utförande
- kostnader
- finansiering
- notering av åtgärdens effekt

Dokumenteringen skall utgöra underlag vid en eventuell revidering av skötselplanen.

6. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

6.1 Finansieringsplan

Staten genom Naturvårdsverket står för kostnader för vård och förvaltning av naturreservatet (anslaget för vård och förvaltning av naturreservat), kostnader för utmärkning av reservatets gränser och kostnader för information (skyltning) samt bidrag till kostnader för stängsel för betesdjur i reservatets nordöstra ängsmarker.

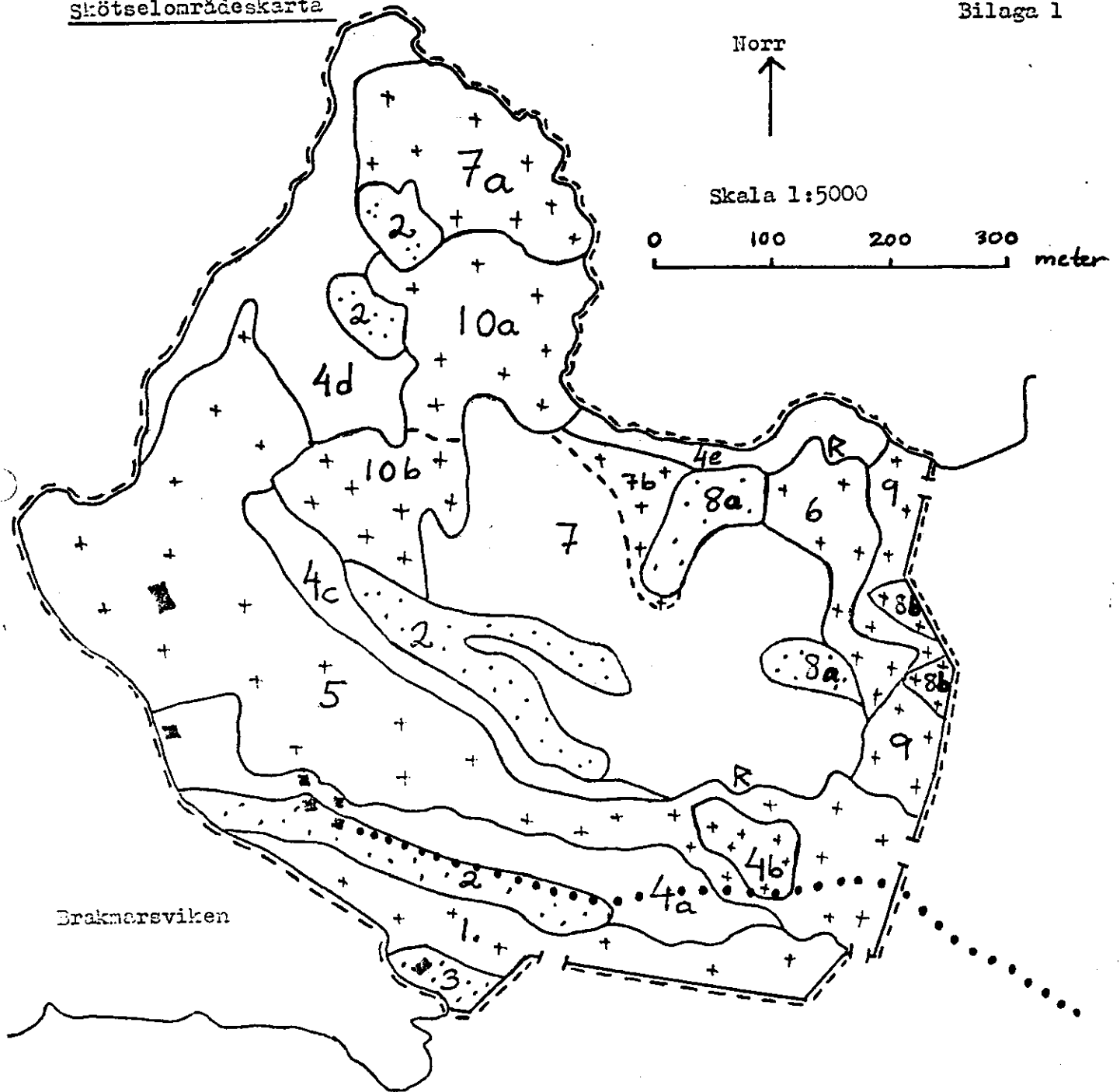
Markägaren eller dennes arrendator står för uppsättning och underhåll av stängsel för betesdjur (inklusive passager) samt alla övriga kostnader för betesdjur.

Markägaren står också för underhåll av befintliga, övriga stängsel och att passagemöjligheter finns.

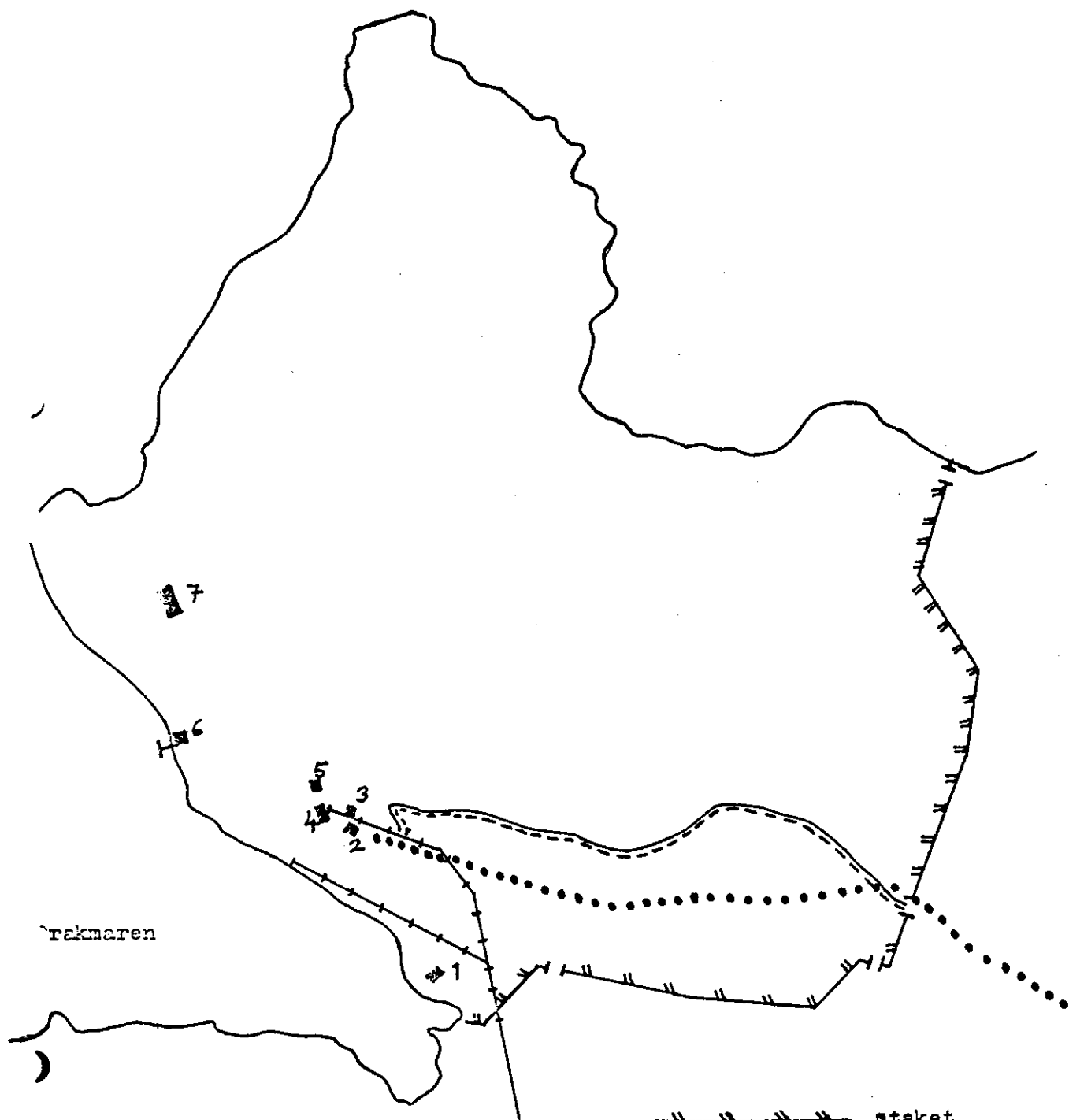
6.2 Ekonomisk utredning (undantas från fastställelse)

<u>Åtgärd</u>	<u>Kostnad 1993/1994</u>	<u>Årlig kostnad</u>
Utmärkning och skyltning	6 000:-	500:-
Engångsåtgärder, istandsättning, enl. skötselplan (1993/94 - 1994/95)	40 000:- */	--
Underhållsåtgärder enl. skötselplan	--	10 000:-
Stängsel för betesdjur (område 6, 8b och 9), alternativt slätter	10 000:-	2 000:-
Årlig tillsyn	2 000:-	2 000:-

*/ inkl. virkesintäkter

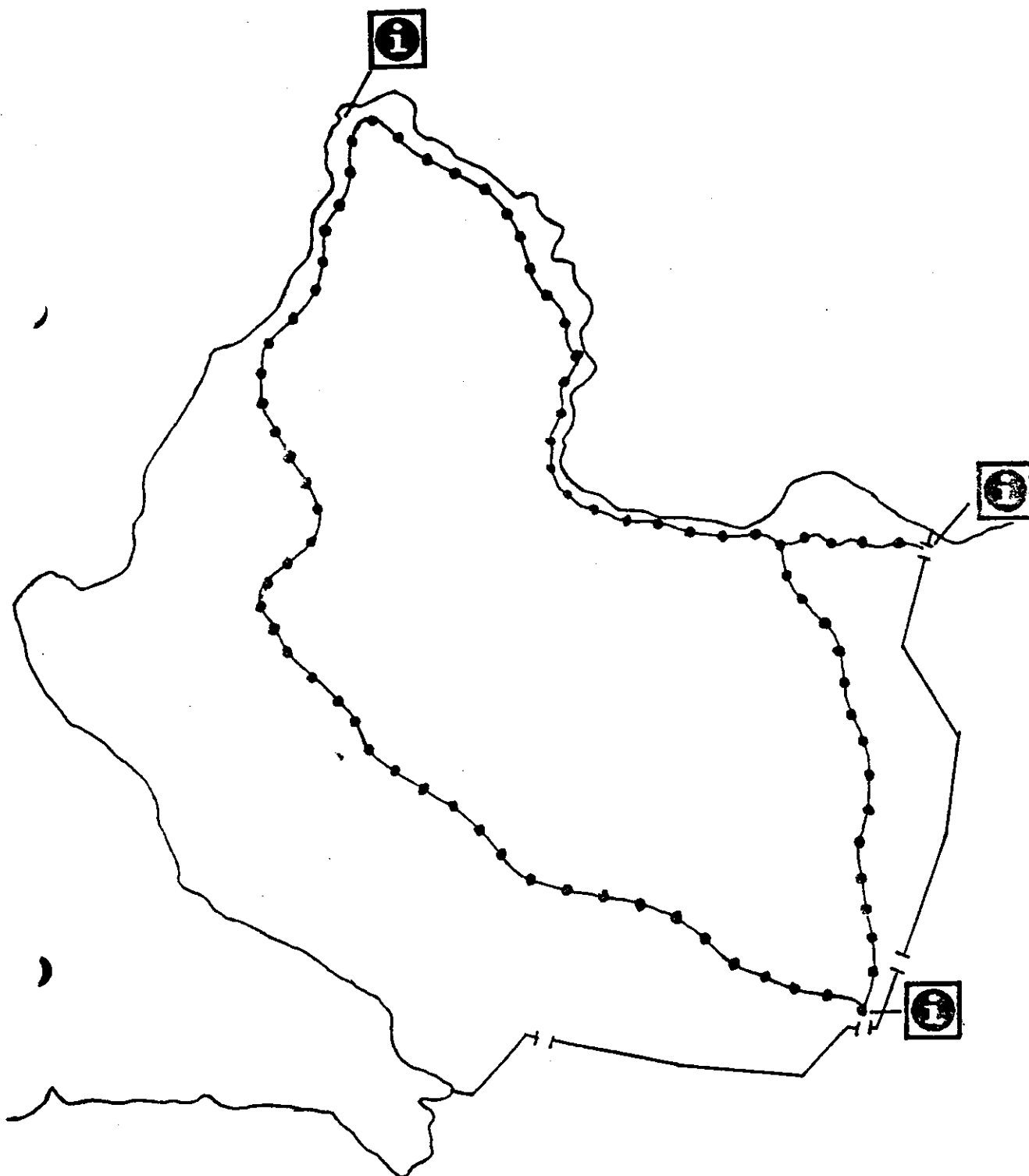

- Gräns för naturreservatet
- Byggnad
- Fornlämning
- Område där inga åtgärder föreslås
- Område där enbart engångsåtgärder föreslås
- Område där också underhållsåtgärder föreslås
- Tillåten, framtida ev. vägdragning, sammanfallande med gångstig till jaktstugan.

Byggnader och anläggningar

	staket
	luftledning
	brygga
1	båthus
2	mindre hus
3	"torrdass"
4	"jaktstuga"
5	pumphus
6	mindre hus
7	lada
	gammal körväg
	ev. ny körväg

Anordningar för friluftsliv

—●●●●● Eventuell strövstig

Informationstavla